

VEGYESEK.

— A budapesti philologiai társaságnak 1886. évi közgyűlése 1887. január 23. lesz.

— Több nevezetes halottja volt a classica philológiának az elmúlt esztendőben. Julius 21-én halt meg *Duncker Miksa*, kit jeles ókori történetének (*Geschichte des Alterthums*, 5-ik kiadás, Lipcse 1878—80) Görögországgal foglalkozó két utolsó kötete miatt említhetünk e helyen. — Ápr. 26-ikán halt meg 36 éves korában *Hinrichs Gusstav* (szül. 1850), a jeles dialektologus (v. ö. «*De Homericæ elocutionis vestigiis æolicis*» című tudori értekezését, Berlin 1876) és epigraphikus, kinek főműve, a görög epigraphia vázlata, kevéssel halála után jelent meg a Müller Iván szerkesztette «*Handbücher*» között. Neki köszönhetjük továbbá Bergk görög irodalomtörténete második és harmadik kötetének kiadását, végre a Fäsi-féle Odyssea-kiadásnak befejezetlenül maradt átdolgozását. — A február 7-ikén elhalálozott *Huschke Ede* (szül. 1801-ben) kivált az ó-italiai dialektologia terén és a classicus római jogtudósok műveinek kiadása által szerzett magának érdemeket. — *Miller Emilnek*, a párisi Académie des Inscriptions tagjának (szül. 1812, megh. 1886 jan. 9-ikén) főművei az Escorial görög kéziratának katalogusa (1848), és Olaszországban és a keleten tett tanulmányútjának felette fontos eredményeit magában foglaló «*Mélanges de littérature grecque*» (1868) című munkája. — A magyarországi epigraphia terén tüntette ki magát *Desjardins Ernő* (megh. okt. 21-ikén), ki Rómerrel együtt kiadta a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött latin feliratokat (*Monuments épigraphiques du Musée national hongrois, dessinés et expliqués par E. Desjardins, publiés par les soins de Dom. Fl. Rómer*. Budapest 1873). Ismeretes azon támadása, melyet 1874-ben a magyarországi latin feliratoknak Mommsen-féle kiadása ellen intézett («*Desiderata du C. I. L. III. Le musée épigraphique de Pest*». Páris 1874), a melyre azonban Mommsen nem késett megadni az illő választ az «*Ephemeris Epigraphica*» II. kötetében. — A philológiának több terén működött ritka sikerrel *Jordan Henrik* königsbergi tanár (szül. 1833), *M. Cato* töredékeinek (1860), *Sallustius* műveinek (1867 és 1876) jeles kiadója, a régi Róma topographiájának legalaposabb ismerőinek egyike (legfontosabb műve, «*Topographie der Stadt Rom im Alterthum*» 1871—78 két kötet), a ki *Preller* római mythológiájának új kiadása, *Theognis*-tanulmányai és első sorban az archaikus latinság történetével foglalkozó «*Kritische Beiträge zur Geschichte der lateinischen Sprache*» című könyvével bámulatos sokoldalúságának és ritka alaposágának bizonyítékait adta. — Legutoljára vettük *Joh. Nicolai Madvignak*, az európai hírű dán tudós halálának hírért (szül. 1804). *Madvig* Cicerón és *Liviusra* vonatkozó irataiban (pl. a híres «*Emendationes Livianæ*»-ban, 1860, 1876) és ezen írók kiadásaiban, továbbá «*Adversaria critica ad scriptores græcos et latinos*» című művében a divinatorikus kritika mesterének bizonyult, latin nyelvtanaival valamint görög mondattanával a classicus nyelvek iskolai tanításán lendített, végre «*Die Verfassung und Verwaltung*

des römischen Staats» című két kötetes államtudományi munkájában (Lipcese 1881—82) a római alkotmánynak, úgy a mint a köztársaság idejében fennállott, összefüggő, hű képét adta.

— A kisebb görög tragikusok tropusai műveltségtörténeti és költészeti szempontból. Adalék a költészet összehasonlító tropikájához. — Ily czímmel 17 lapra terjedő füzet jelent meg a M. T. Akadémia kiadásában Dr. Pecz Vilmostól, mely folytatása a szerző azon értekezéseinek, melyeket 1878 és 1882-ben Aischylos, Sophokles és Euripides tropusairól a M. Tud. Akadémia publicatiói között kiadott és a melyek nem rég német nyelven is megjelentek. Most Nauck gyűjteménye alapján áttanulmányozta a kisebb görög tragikusok töredékeit, körülbelül 900-at, és az azokban előforduló tropusokat az előbbi értekezéseiből már ismeretes kategóriák szerint rendezte és osztályozta. Az egyes tropusok felfogása ellen, úgy a mint azokat Pecznél tolmácsolva látjuk, itt-ott tehetünk kifogást. Így pl. a synekdoche harmadik csoportját, «a mythológiát», talán jobb lett volna az első csoportba «az ember» alá beosztani (a metonymia szakaszában is békésen együtt élnek az istenek az emberekkel), mert a görög mythologia anthropomorphismusa és elvégre a tropika szempontjából is közömbös, Zeus szeme áll-e Zeus helyett, vagy pedig pl. Sokrates szeme Sokrates helyett. Ugyanazon szakaszban a *λόγγην, ἣν φοροῦσι Πηγεῖς* példa egészen kimaradhatott volna, mert a *λόγγη* (eredetileg «a lándzsa hegye») a prózában is gyakran használtatik a «lándzsa» helyett. — Ilyfajta kifogás talán több is tehető; általában azonban úgy tapasztaljuk, hogy Pecz helyes tapintattal oldotta meg a csoportozás kényes feladatát. Hogy az eredmény műveltségtörténeti és költészeti szempontból mégis annyi mint semmi, az anyag hézagos és töredékes voltában leli magyarázatát; egyébként e tropusok rhetorikai, grammatikai és lexikographiai tekintetből tagadhatatlanul birnak bizonyos érdekekkel, és hihető, hogy majd Aristophanes és a többi komikusok tropusainak tárgyalásánál némi összehasonlításra fognak alkalmat szolgáltatni. Ez igazolja feldolgozásukat. Á. J.

— Seymour «Bevezetése a Homerosi nyelv- és verstanba» (Thomas D. Seymour, Introduction to the language and verse of Homer. Boston 1885. Ginn & Comp. 104 l.) az eddigi hasonfajta művektől előnyösen különbözik az által, hogy a homerosi syntaxisra is kiterjed és hogy a homerosi stílusnak igen tanulságos jellemzését adja.

— A homerosi hymnusoknak legújabb, Gemoll-féle kiadása (Die homerischen Hymnen, herausg. und erläutert von A. Gemoll, Leipzig, 1886. Teubner, XIV, 377 l., 6 mk. 80.) a Baumeister-féle nagyobb, commentált kiadást van hivatva kiszorítani, és evvel szemben határozott haladást mutat. Másrészt azonban még sem elégíti ki a jogos igényeket. Criticus apparatusa szerfelett hiányos és Ábel kiadásából (1886. Lipcese és Prága) javítandó ki; az exegetikus commentár pedig, melyben máskülönbön sok a helyes megfigyelés és az új magyarázat, felette gyakran elárulja, hogy Gemoll nem eléggé alaposan használta fel az általa idézett újabb munkákat. Kiadása, melyet csak a kellő ovatossággal lehet használni, még csak a Baumeister kiadását sem tette nélkülözhetővé.

— A Krebs-féle latin *Antibarbarus*, melynek ötödik kiadását Allgayer dolgozta volt át, hatodik kiadásban jelen meg (első füzet: *a—amitto* Basel, 1886). Az új kiadó (J. H. Schmalz) az ismeretes művet, mely minden philologus számára, ki latinúl akar írni, nélkülözhetetlen, gyökeresen átdolgozta és a latin nyelvtan, stilitika és lexikographia mostani színvonalára emelte. Megjelenik tíz füzetben; az egyes füzet ára 2 mk.

— Pindaros új kiadása: *Πινδαρον τὰ σωζόμενα . . . ὑπὸ Κ. Κλειν-θου*. Triest, 1886. I. XXXII és 456 l. A nagy görög lyrikus művei öt kötetre tervezett, e magyarázatos kiadásának első kötete, mely a bevezetést és az olympiai ódákat foglalja magában. Szövege a régi vulgataté, tehát elavult, terjengős magyarázata a régi scholiastákra van alapítva, de Boeckh és Schmidt idevágó művei is fel vannak használva. Ujat, legalább eddigelé, nem hoz a kiadás.

— Boeckh Ágostnak «*Encyclopædie und Methodologie der philologischen Wissenschaften*» cz. fontos művének első kiadása 1878-ban jelent meg. Most előttünk fekszik második kiadása, melyet Klusmann Rudolf rendezett sajtó alá (Leipzig, 1886, Teubner, 884 l., 14 mk.). Ez új kiadás igen ajánlható, mert a legújabb, igen gazdag és becses szakirodalmat is számba veszi.

— A kyprosi ásatások újabban Ohnefalsch-Richter Miksa vezetése alatt, ki 1886 február végén kezdette meg újra ásatásait, szépen haladnak és nem remélt fontos eredményekkel kecsegtetik a tudós világot, még pedig kiváló érdekléssel fognak birni a görög művészet kezdeteit új világításban feltüntető leletek. Ohnefalsch-Richter annál nagyobb reménnyel néz jövő ásatásainak elébe, mert Kypros új kormányzója Sir Henry Bulwer és titkára T. Chamberlain el vannak tökéelve, hogy az ásatásokat és majdan egy kyprosi helyi muzeumnak felállítását tőlük telhetőleg támogatják.

— Schliemann ásatásai Krétán meghiúsultak. A régi Knossos területén akart egy dombot felásatni, de a talaj tulajdonosa csak azon feltétel mellett akarta megadni hozzá az engedélyt, ha Schliemann egész birtokát, azaz csaknem az egész régi Knossost megveszi. Ennek következtében azután kénytelen volt Schliemann tervével felhagyni.

— Schiller hazánkban. (Harmadik pótlék. V. ö. e Közlöny 1886. évi folyamát 197. és 850. ll.)

Az örömhöz. Pap Kálmán Költeményei, Pápa 1875.

A harang. Csermák Kálmán felolv. Kisfaludy-Társaság 1875. október havi ülésén. — Berczik Árpád.

A keatyü. Battlay Imre, Főváros Lapok 1876. 22. sz.

A leányka panasza. Greguss Ágost.

Várakozás. Rudnyánszky Gyula, «Fényben és árnyban» cz. legújabb kötete, 1886.

Vigy. Rudnyánszky Gyula, u. o.

A zarándok. Rudnyánszky Gyula, u. o.

Tell Vilmos. (Tell küzdelmei) Magyaródi.

Schiller Wallensteinja. Hegedűs István. Ismertetve Kelet 1878. 81. és 82. sz.

Schiller Don Carlosa, ford. E. Kovács Gyula. Ismerteti Magyarországon 1881. 56—59. sz. — Keszler József, Ellenőr 1881. 116. sz. — Hon 1881. 59. sz.

Schiller Tell Vilmosa, ford. Tomor Ferencz. Ismerteti E. Kovács Gyula, Kolozsvári Közlöny 1882. 170. és 171. sz. — M. Polgár 1882. 229. és 230. sz.

Schiller «Haramiái» egy premirreje száz év előtt. Pesti Hírlap. 1882. 14. sz.

A haramiák századéves jubileuma. Zempléni P. Gyula, Abauj-Kassai Közlöny 1882. 3. sz.

1830-ból (Egy irodalmi töredék). Helmecey Resignation-fordításáról. Karacs Teréz, Fővárosi Lapok 1886. 298. sz.

Schiller. Élet és jellemrajz, írta Szász Károly (Olcsó Könyvtár). A régi «Budapesti Szemlé»-ből.

Schiller kisebb prózai irataiból. (Aesthetikai értekezések) fordította Zollner Béla (Olcsó Könyvtár). NÁMÉNYI T. LAJOS.

— Scherer Vilmos, a kitünő germanista, 1836. auguszt. 8-án, életének 45-dik évében meghalt. Benne a jelenlegi német philologia legkínagaslóbb, legtudósabb és legszellemesebb képviselőjét vesztette el, kivel számos nagyszabású terv és eszme szállt sírba. Scherer osztrák ember volt (szül. 1841. április 26. Schönbornban, Alsó-Ausztriában), de atyja Bambergből került Ausztriába. Germanistikai tanulmányait 1858-ban kezdte a bécsi egyetemen Pfeiffer Ferencz alatt, de már 1860-ban ment Berlinbe, hol Müllenhoff és Haupt, a Lachmann iskolájának főemberei, döntő befolyással voltak reá. De Bopp és Grimm Jakab, Weber a szanszkritista és Homeyer a hires jogtudós is voltak tanárai. Már 1864-ben, épen midőn e sorok írója tanulmányait elvégezte, habilitálta magát Scherer a bécsi egyetemen «A német irodalom eredetéről» írt szellemes tanulmányával. Elevenen emlékszem még a fiatal tudósra, ki szépen írt értekezését nagy lelkesedéssel, de nem minden affectatio nélkül olvasta föl. Ismerettségünkben csakhamar barátság fejlődött, melyet későbbi találkozások (Strassburgban és Berlinben is) megújítottak. Scherer már 1868-ban lett bécsi egyetemi rendes tanár, 1872-ben ment Strassburgba, 1877-ben Berlinbe, mint a német irodalomtörténet első egyetemi tanára.

Munkássága, tömeg és sokoldalúság tekintetében egyaránt bámulatos. A régebbi német irodalom köréhez tartozik egyik főműve, a Müllenhoffal kiadott «Denkmäler deutscher Poesie und Prosa», továbbá a minnesangra vonatkozó tanulmányai («Deutsche Studien», három rész), a német középkor egyházi költőiről, a XI. és XII. század irodalmáról megjelent dolgozatai; a nyelvészet terén főműve: «Zur Geschichte der deutschen Sprache», melynek erélyes és itt-ott sértő polemikus részletei sok kellemetlen vitába keverték szerzőjét; az újabbkori irodalom terén legfontosabb dolgozatai: a Goethe életére és műveire és a német regény eredetére vonatkozó dolgozatai, valamint azon gyönyörűen írott essayk nagy része, melyeket «Vorträge und Aufsätze» címmel közzétett. Legszebb könyvei a Grimm Jakabról írt munka, a Lorenz Ottokárral kidolgozott «Geschichte des Elsasses» és geni-

ális német irodalomtörténete. Folyóiratokban megjelent cikkeinek és bírálatainak száma igen nagy. — Scherer első rangú tudós volt, de egyszerűszemű szellemes ember és elegáns író. Nem volt még germanista, ki eszmékben oly gazdag lett volna, mint ő. De kereste is az újat, a még senkitől ki nem mondottat, és ez sokszor paradox, tarthatatlan állításokra is csábította őt. De még a hol nem volt is igazsága, el kellett ismerni, hogy nézetei bámulatos tudományon alapszanak és szellemes fölfogásból erednek. Különben, bár mennyire elismerték a kortársak Scherer szellemi és tudós fölényét, népszerű ember soha sem volt. Ennek főoka abban keresendő, hogy túlságosan pártember volt: az utolsó rideg és hozzáférhetetlen Lachmannianus, s mint ilyen heves, szenvedélyes, sőt goromba tudott lenni polémiáiban. Irodalomtörténete első rangú munka, de bajosan lesz valaha igazán népszerűvé. Scherer itt is sokszor paradox, és hogy újat mondhasson, mellőz fontos embereket s műveket, és terjedelmesen tárgyal alárendeltebb dolgokat, de melyek neki önálló és új eszmék kifejezésére alkalmat szolgáltatnak. Fő érdeme, hogy a philologia szigorú tudományos módszerét meghonosította a modern irodalom történetében, mely eddig jobbára a belletristák és journalisták tere volt. Korai halála pótolhatatlan veszteség a német philologia terén. Utódja a berlini egyetemen legismertebb tanítványa, Schmidt Erik, lett, ki rövid ideig bécsi egyetemi tanár s az utolsó évben a weimari Goethe-gyűjtemények igazgatója volt. Az új nagy Goethe-kiadás szerkesztő bizottságában Grimm Hermann lépett helyébe.

— Scherr János ismeretes író, 1886. november 21. meghalt. Scherr (ki 1817. okt. 3. született) a zürichi műegyetemen a történelem tanára volt. Roppant sokat írt; regényeken és beszélyeken kívül megírta a német művelődésnek, a német nőknek, a vallásnak, az általános irodalomnak, a német és angol irodalomnak, Schillernek, Blüchernek, Mexikói Miksának, az 1848-ki eseményeknek, az utolsó francia-német háborúnak stb. történetét. Cikkeinek száma légió, munkái tekintélyes könyvtárt tesznek. Scherr nem mehet tudós számba, soha sem merít a forrásokból, előbbre a tudományt semmi téren nem vitte. Ő voltaképen népszerű író, ki a tudomány eredményeit a művelt közönség számára földolgozza. Könyveinek tudományos értéke segéd-eszközeinek értékétől függ. Így pl. német művelődéstörténete vagy angol irodalomtörténete jó könyvek, mert a legjobb írókon alapszanak; magyar irodalomtörténete (egyetemes irodalomtörténetében) teljesen értéktelen, mert jó formán egyedüli forrása Kertbeny! De a tudományos szempont nála alárendelt valami volt; fő czélja, eszméinek: a demokratikus, szabadelvű, haladó világnézetnek terjesztése. Azért túlzás nélkül mondhatni, hogy minden könyve pamphlet, de a szónak nem rossz értelmében. Innen minden művének sértően alanyi iránya és hangja, mely sokszor komikus hatást tesz. Művei igen nagy népszerűségnek örvendenek, mert Scherr tagadhatatlanul igen tanult, sokat olvasott ember, azonfelül igen jól, vonzóan ír, tele van egészséges humorral s még egészségesebb gorombasággal s mert könyvei mindig, bármi legyen is tárgyuk, kézzel fogható célzásokkal érintik a napi kérdéseket. Mint író a nyelvnek nagy mestere, de sokszor ízléstelenségekre csábíttatja magát.

— Rübészahl. A nevet különbözően magyarázzák. A legelterjedtebb magyarázat, mely az Óriáshegynék ez uralkodó szellemével répákat olvaszt meg és ebből fejti meg nevét, természetesen naiv népetymologia. Schranke szerint a név elemei: *rübe*, hosszú hegyláncz, és *sahl* a. m. *erüihlung*, mese, monda; *Rübészahl* tehát eredetileg a. m. 'hegyi monda'. Ez esetben tehát a 'mese' a hősnek nevévé lett volna, a mi elég valószínűtlen. Müllenhoff a növényországból származó ördög-nevekkel helyezi egy sorba, Grimm Jakab szláv névnek tekintette. Legajánlatosabb Laistner Lajos legújabb magyarázata (Hauptföle Zeitschrift, Anzeiger XII, 169.). Rübészahl a. m. Rübészagel; *rübe*, skand. *röfa* a. m. a lovak és marhák szörtelen farka; *sagel* a. m. fark; *Rübészahl* tehát a. m. a szörtelen farkú t. i. szellem. (Svédországban mesélnek egy tehénfarkú erdei nőszellemről). Németül *sausagel*-nek nevezik az ördögöt is és a forgó szelet is; — meglehet *rübészagel* a. m. *sausagel*, mert Rübészahl eredetileg kétségtelenül a zivatar, a szélvész ura és megtestesítője, ki a forgószelemben jár-kelel. V. ö. különben a svájci szójárásban: *rubeln*, erősen esni vagy havazni; *rublig*, esős, zivataros; *rubelwetter*, zivataros idő stb. Egyes istenségekkel, pl. Wuotannal vagy Donarral, ok nélkül hozzák kapcsolatba Rübészahlt. A legújabb munka róla (*Rübészahl, seine Begründung in der deutschen Mythe, seine Ides und die ursprünglichen Rübészahl-Märchen*, Hohenelbe, 1884. 170 l., voltaképen négy értekezés, melyek az osztrák Óriáshegység-egyletnek egy pályázatára versenyeztek) tudományos szempontból teljesen és még mint anyag-halmaz sem becses, mert kritikátlan. A közlött 'mondáknak' tetemes része nem népköltészeti termék, hanem tudákos csinálmány.

— A nibelung-mondáról új és meglepő, de nem épen meg yőző vagy elfogadható állításokban gazdag tanulmányt tett közzé Heinzel Rikárd a bécsi Akadémia irataiban (külön is: *Über die Nibelungensage von Richard Heinsel*, Wien, 1886. Gerold, 50 l. Ára 80 fill.) Legmelegpőbb Heinzel azon véleménye, hogy Hagen nem más mint Aetius, kinek neve szerinte Hagen atyjának nevében még fölismerhető, mert Hagathlie a. m. Agetius, Aetius, germán átalakítással. Heinzel összeállítja a monda történeti és mondai elemeit, melyeket csoportosít és megfejteni törekszik. Történeti elemek: a burgundi királyok, kiket a húnok megsemmisítenek; Attila halála Hildikótól; Hagen = Aetius. — A német és régi skandináv hagyományok közös mondai elemei: Hildiko mint burgundi királyleány; Giseler, ki némely hagyományban nem szerepel; Theodorich keleti gót király Attila udvaránál; a burgundi királyok és embereik szintén nibelungoknak nevezetnek; Hagen félisteni (démoni) jelleme; Gunther viszonya a sárkányölő Sigfriedhez és a valkyriai Brunhildhez; a burgundokat Hunországba csalják, hol tönkre mennek. — Csak a német (és a német hagyománytól befolyásolt ifjabb skandináv monda) elemei: a burgundok frankoknak nevezetnek; Gunther rózsás kertje Wormsban, mely a lovagi harcok színhelye; Godomar helyébe Gernot lép; Gibica helyébe Dankrat, Aldrian, Irungr vagy Nögling lép. — Végre csak a skandináv hagyományban lép Hildiko-Grimhild helyébe Gudrun. — Mind e momentumokat fejtegeti Heinzel, sok tudománnyal, de túlságos önkényvel, úgy hogy kutatásainak

eredményei nem igen fognak tetszésre találhatni. De egyes megjegyzései igen szellemesek és már maga az egész anyagnak új szempontok alatt való összefoglalása tanulságos és dicséretes kísérlet.

— Dante Divina Commediájának egyik leghatalmasabb énekét, mely Ugolino borzasztó sorsát tartalmazza, egy olasz tudós lefordította szanszkrit nyelvre, az ó-indus költészet eredeti alakjában, a slokában: *Dante Alighieri, The Death of Count Ugolino, translated into Sanscrit Slokas by A. Farinelli.* (Florence, 1886. Le Monnier, 8°, 13 l.). A szanszkrit fordítással szemközt le van nyomtatva az olasz eredeti is.

— Goethe költeményeinek legújabb, magyarázatokkal ellátott kiadását, melyet Düntzer a stuttgarti, Kürschner-féle «Deutsche Nationalliteratur» számára eszközölt, éles bírálat alá veszi G. von Loeper (Zu Goethe's Gedichten, Berlin, 1886. 52 l., 1 mk. 20), a ki kimutatja, hogy Düntzer a szöveg megállapításában és a költő magyarázatában egyaránt igen felületes és megbízhatatlan, bár épen Düntzer szereti úgy feltüntetni a saját kiadásait és egyéb dolgozatait, mintha csakis ő járna el igazi philologiai alapossggal és akribiával.

— A német Goethe-társaság második kiadványa gyanánt megjelentek Goethe olaszországi naplói és Steinné asszonyhoz meg Herderhez intézett levelei (Tagebücher und Briefe Goethe's aus Italien an Frau v. Stein und Herder, Weimar, 1886, 484. l.). A gyönyörűen kiállított kötet fontos adalék Goethe életéhez. A kiadónak, Schmidt Eriknek, a kötethez csatolt terjedelmes jegyzetei (365—467. l.) nagy mértékben emelik az értékes publikatio becslét.

— A Goedeke Károly nagy művének «Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung» második kiadásából elkészült a második kötet. Az első két kötet az új kiadásban — a jóval nagyobb formatum mellett — 1100 lapra terjed, az első kiadásnak 432 lapjával szemben. Ha az új átdolgozásnak első kötete, mely a középkori irodalmat magában foglalja, sok tekintetben hiányos, — Goedeke e téren nem igazi szakférfiú, — a második kötet, mely a reformációtól a harmincz éves háborúig terjed, már oly kitűnő munka, mely teljesség és megbízhatóság tekintetében messze túlhaladja összes előzőit és versenytársait. A harmadik kötetből is megjelent az első füzet (160 l.), mely a XVII. századi tudós és udvari költészet tárgyalását megkezdi. Goedekeének hatalmas művét senki sem nélkülözheti, a ki a német irodalomtörténet terén kutatni és irodalmilag működni kíván.

— A germán szójárások nyelvtanainak gyűjteményéből megjelent a Braune Vilmos *Ó-felnémet nyelvtana* (Halle, 1886. 260 l., 4 mk. 60), e dialektusnak első, a tudomány minden igényeit kielégítő, kitűnő grammatikája, melyet a szakférfiak régóta vártak. E kitűnő gyűjteményből eddig öt rész jelent meg: Braune Vilmos *gót*, Paul Hermann *kösnép-felnémet*, Sievers Ede *angol-szász*, Noreen Adolf *ó-islandi és ó-norvég* és most Braune *ó-felnémet nyelvtana*; azonkívül egy pótfüzet: Kluge Frigyes *értékes dolgozata: Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialecte.* Halle, 1886, 108 l.

— A legrégibb tiroli passio-játékokat tárgyalja J. E. Wacker-nell egy imént megjelent érdekes tanulmányban: Die ältesten Passions-spiele in Tirol (Wien, 1887. 167 l., 2 fl. 50), mely a sterzingeri, pfarrkirchi és halli játékoknak eredetét és egymáshoz való viszonyát fejtegeti. Szerző kimutatja, hogy e játékok mind egy közös forrásra, melyet ő tiroli passio-nak nevez, mennek vissza, ez eredeti játék pedig valószínűen a XV. századnak első három évtizedében, azaz még a német egyházi dráma virágzása korában, keletkezett.

— Armenia címmel szándékoznak *Govrik Gergely* mechtarista atya és *Ssongott Kristóf* gymn. tanár magyar-örmény szemlét kiadni. Az előfizetési felhívást im közöljük:

«Az örmény nép egyike az ó-kor legrégibb kultur népeinek.

Érdemei a keleti keresztény társadalom középkori civilisatiója körül általánosan el vannak ismerve.

Európai hírvé idogen tudósok, kik közelebbről foglalkoztak az örmény szellem multjának tanulmányozásával, annak történetét és termékeit ismerik, jelenkori művelődési mozgalmait figyelemmel kísérik, — kénytelenek igaznak ismerni azt: hogy az örmény irodalomnak nemcsak fényes multja és virágzó jelene van, de reményteljes jövője is.

Ma, midőn a régi örmény kultura nagybecsű maradványainak felkutatása és tudományos értéktése nem csak Keleten, az örmények eredeti őshazájában és nem csupán e tehetséges nép fiainak, de azonkívül Nyugat ama számos tudósainak is, kik az orientalis tanulmányok terén mint armenisták ismeretesek, egyik legfontosabb és máris bő eredménnyel elért törekvésüket képezi, — alig látszik szükségesnek hosszasan indokolni egy irodalmi vállalat becsét és hasznosságát, mely a magyar olvasó közönség előtt az örmény kultura vívmányait lehetőleg minden ágában bemutatni célul tűzi s mintegy összekötő kocsot képezvén a magyar és örmény irodalom között, méltan hézagpótló vállalatul jelenkezik.

Legkevésbé szükséges ezt indokolni éppen hazánkban, Magyarországon, hol az örmény nyelvészeti-, irodalmi-, történeti-, régészeti- és földrajzi ismereteknek úgy szakszerű, mint népies feldolgozása eddigelé feltűnően elhanyagoltott s Horváth István kora óta, — ki magyar-örmény honfitársait az örmény klasszikus íróknak magyarra fordítására egyenesen felhívta, — néhány dicséretes kivételt leszámításával, még a szakfőriak között is, — alig mutat előhaladást.

Tisztelettel alúírottak, a vállalat iránt érdeklődő és abban részt venni ígérkezett munkatársaikkal együtt teljesen indokoltan vélik remélhetni: hogy a jövő új-évtől kezdve megindítandó *Armenia* című magyar-örmény tudományos havi szemle a tisztelt olvasó közönség körében szerencsés leendő a pártolás és elterjedés azon mérvét elnyerhetni, mely mellett fennállása és hovatovább erőteljesebb kifejlődése biztosítottak lenne tekinthető.

Folyóiratunk egyelőre havonkénti egy ívnyi (16 oldal) terjedelemmel, színes borítékkal, fog megjelenni, — s a politikai közlemények kizárásával az örmény tudományosság minden ágának *magyar nyelven*, részint szakszerű, részint népies ismertetését tűzte feladatául.

Közlteni fogunk nevezetesen közérdekű cikkeket az örmény föld- és népének, valamint a hazai örményeknek régi és újabkori állapotáról; szemlélnk hozni fogja az örmény klasszikus írók magyar fordítását; lesznek régészeti, irodalom- és költészettörténeti, nyelvtudományi, könyvészeti, egyháztörténeti, néprajzi, genealogiai és e szakba vágó egyéb közleményeink; szóval lehetőleg felkarolni igyekszünk az anyagot, mely ezen irányban rendelkezésünkre áll.

Többet igérni ez úttal szándékosan tartózkodunk; azért csak még azon reményünknek adunk kifejezést: vajha a hazai olvasó közönség az által, hogy vállalatunkat a nemes czélhoz méltó pártolásban részesítendi, — lehetővé tenné e folyóirat érdekességét és tartalmának tudományos becseit, történeti tárgyú illusztrációk esetleg egy-egy czímkép közlése által is emelni és tartalmát megkészteterezhetni.

Ezek után van szerencsénk az *Armenia* munkatársaiul a következőket, kik közreműködésüket már eddig megígérték, felsorolni: Pátkánián J. egyetemi tanár (Szent-Pétervár); Emin Megerdics, a Lázárew-féle akadémia tanára (Moszkva); Dr. Molnár Antal, országgyűlési képviselő (Budapest); Bárány Lukács, örmény kath. plebános (Szamosújvár); Ávedik Lukács, örmény kath. plebános (Erzsébetváros); Dr. Dervischján Szeráphim, az «Armenica» írója (Konstantinápoly); Dr. Patrubány Lukács, fővárosi tanár (Budapest); Dr. Simay János, igazságügyi miniszteri hivatalnok (Budapest); Dr. Mártonfi Lajos, gymn. tanár (Szamosújvár); Fáraó Simon, örmény kath. plebános (Csik-Szépviz); Duha Dávid, mechtárista atya (Ujvidék); Görög Joákim, örmény kath. plebános (Gyergyó-Szent-Miklós); Gojláv Ávedik, (Bécs); Dr. Gopcsa László (Szamosújvár); Hámbar Henr. Jenő (Smyna); Cshámán Hámázászb apostoli misszionárius (Trebisond).

A külföldi írók dolgozatai is mind *magyar nyelven* fognak megjelenni.

A folyóirat előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt, mely összeg a szerkesztőség nevére czímezve legczélszerűbben postautalvánnyal legkésőbb december 15-ig küldendő be. — Szamosújvárrott, 1886. nov. 15.

— A M. Tud. Akadémia könyvkiadó vállalatáról a Révai testvérek budapesti könyvkereskedése a következő értesítést teszi közzé:

Rendkívül érdekes és becses egész kis könyvtár jelent most meg egyszerre a m. tud. Akadémia könyvkiadó-vállalatából a Révai Testvérek kiadásában. Az Akadémia, mely csak a napokban küldte szét a «könyvkiadó-vállalat» ötödik 3-éves ciklusára szóló aláírási felhívást, ezuttal oly újítást vezetett be, mely úgy az olvasóközönség érdekeit, mint azt a nagy célzt tartja szem előtt, mely az Akadémia eme vállalatának keletkezésére irányadó volt. Míg t. i. eddigelé a «Vállalatban» megjelent nagybecsű művek csakis az előfizetőknek küldettek meg, azonfelül pedig csak nagy nehezen voltak megszerezhetőek, az ezentúl megjelenő kötetek, az előfizetők érdekeinek és előnyeinek szemmel tartása mellett *egyenként is* lesznek könyvtári uton megszerezhetőek. Az Akadémia ugyanis a vállalat aláíróinak biztosított előnyöket és a rendkívül jutányos előfizetési árakat tovább is fentartván, oly megegyezést létesített *Révai Testvérek* könyvkiadó hivatalával, hogy e

czég az egyes műveket egyenként kiadja és az előfizetési árnál magasabban könyvtárosi forgalomba bocsátja.

A közönség részéről az Akadémia vállalatai iránt másfél évtized óta tanúsított nagyfokú elismerés mellett — gyakran mertült fel panasz az iránt, hogy egy-egy könyvvevő a vállalat valamelyik önálló kötetét egyenként nem kaphatja meg, holott rá nézve a cyklus többi köteteinek megszerzése sem szükséges, sem anyagi helyzeténél fogva nem lehetséges. Ezen jogosult panasz okát akarja az Akadémia megszüntetni, midőn lehetségessé teszi, hogy az általa kiadott és tudományos irodalmunk színejavát képező művek minél tágabb körökben elterjedhessenek és bárkire nézve, bár magasabb áron, de könnyebben hozzáférhetőek legyenek. A kiadó Révai Testvérek czég a maga részéről erélyesen hozzá fog látni e kötetek népszerűsítéséhez, és midőn ily módon elő akarja mozdítani az Akadémia által kifizűtt magasatos czélt, *a művelt közönség részéről e törekvésében bizonyára támogattni fog annál is inkább*, minthogy a kiadók, tekintettel a jelenkor súlyos anyagi viszonyaira, a közönségnek lehetőleg meg akarják könnyíteni az akadémiai vállalat köteteinek megszerzését és ezekre nézve a jobb, de kevésbé jómódú közönségre való tekintettel a *havi részletfizetések* melletti megszerzés módozatát akarják bevezetni. Erre nézve készek a kiadók bárkinek, ki személyesen vagy írásban megkeresi őket, a szükséges felvilágosítást megadni.

A most megjelent és nektünk megküldött, igen díszes kiállítású kötetek a következők: *A szépprosai elbesszés. Beöthy Zsolt* jeles æsthetikusunk a Kisfaludy-Társaságnál jutalmat nyert művének első kötete, Ára 2 frt. — *Bernáth István* «Észak-Amerika» cz. alatt közgazdasági és társadalmi vázlatokat közöl. Ára 1 frt 60 kr. — *Gide Pál* hirneves munkája: «A nők joga.» Tanulmány a nő magánjogi helyzetéről a régi és új korban. Két kötet ára 4 frt 80 kr. — *Haraszi Gyula* «A naturalista regényről». Ára 2 frt 50 kr. — *Heinrich Gusztáv*: «A német irodalom története» magyar nyelven először tárgyalja kimerítően a német irodalom történetét. Megjelent az I. kötet. Ára 3 frt 50 kr. — *Mc Carthy* nagyérdékű művéből «Anglia története korunkban», a II. kötet jelent meg. Ára 4 frt. — *Seymonds* művéből «A Renaissance Olaszországban» a III. befejező kötet jelent meg: «A szépművészetek.» Ára 3 frt. — A kötetek minden rendes hazai könyvkereskedés által szerezhetőek meg, valamint közvetlenül Révai Testvérek könykiadóhivatala által.